A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (harmadik tanács)

2016. január 14.*

„Előzetes döntéshozatal — 92/43/EGK irányelv — A 6. cikk (2)–(4) bekezdése — Valamely területnek a közösségi jelentőségű természeti területek jegyzékébe egy projekt engedélyezését követően, de a projekt végrehajtását megelőzően történő felvétele — A projektnek a területnek az említett jegyzékbe való felvételét követő vizsgálata — Az e vizsgálatra vonatkozó követelmények — A projekt megvalósításának az alternatívák kiválasztása tekintetében felmerülő következményei”

A C-399/14. sz. ügyben,

az EUMSZ 267. cikk alapján benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyában, amelyet a Bundesverwaltungsgericht (szövetségi közigazgatási bíróság, Németország) a Bírósághoz 2014. augusztus 18-án érkezett, 2014. március 6-i határozatával terjesztett elő az előtte

a **Grüne Liga Sachsen eV és társai**

és

a **Freistaat** Sachsen

között,

Landeshauptstadt Dresden,

és a **Vertreter des Bundesinteresses beim Bundesverwaltungsgericht**

részvételével

folyamatban lévő eljárásban,

A BÍRÓSÁG (harmadik tanács),

tagjai: M. Ilešič, a második tanács elnöke, a harmadik tanács elnökeként eljárva, C. Toader (előadó) és E. Jarašiūnas bírák,

főtanácsnok: E. Sharpston,

hivatalvezető: M. Aleksejev tanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2015. június 17-i tárgyalásra,

* Az eljárás nyelve: német.

figyelembe véve a következők által előterjesztett észrevételeket:

– a Grüne Liga Sachsen eV és társai képviseletében M. Gellermann Rechtsanwalt,

– a Freistaat Sachsen képviseletében F. Fellenberg Rechtsanwalt,

– a cseh kormány képviseletében M. Smolek, meghatalmazotti minőségben,

– az Európai Bizottság képviseletében C. Hermes és G. Wilms, meghatalmazotti minőségben,

a főtanácsnok indítványának a 2015. szeptember 24-i tárgyaláson történt meghallgatását követően,

meghozta a következő

Ítéletet

1 Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem a természetes élőhelyek, valamint a vadon élő állatok és növények védelméről szóló, 1992. május 21-i 92/43/EGK tanácsi irányelv (HL L 206., 7. o.; magyar nyelvű különkiadás 15. fejezet, 2. kötet, 102. o.; a továbbiakban: élőhelyirányelv) 6. cikke (2)–(4) bekezdésének értelmezésére vonatkozik.

2 A kérelmet a Freistaat Sachsenben (Szászország tartomány) székhellyel rendelkező Grüne Liga Sachsen eV (a továbbiakban: Grüne Liga Sachsen) és társai, valamint Freistaat Sachsen között folyamatban lévő jogvita keretében terjesztették elő, melynek tárgya az utóbbi hatóságai által elfogadott, egy hídnak az Elbán, Drezdában (Németország) való megépítésére vonatkozó terveket jóváhagyó határozat.

Jogi háttér

Az uniós jog

3 Az élőhelyirányelv első preambulumbekezdése a következőképpen rendelkezik:

„[...] a környezet minőségének megőrzése, védelme és javítása, beleértve a természetes élőhelyek, valamint a vadon élő állatok és növények védelmét – miként [az EUMSZ 191. cikk] megállapítja – a Közösség általános érdekében álló, alapvetően fontos célkitűzés.”

4 Ezen irányelv harmadik preambulumbekezdése a következőket írja elő:

„[…] mivel ezen irányelv fő célja, a biológiai sokféleség fenntartásának előmozdítása a gazdasági, társadalmi, kulturális és regionális igények figyelembevételével, hozzájárul a fenntartható fejlődés közös céljának megvalósításához; […] a biológiai sokféleség fenntartása egyes esetekben megkívánja bizonyos emberi tevékenységek fenntartását és ösztönzését is”.

5 Az élőhelyirányelv 1. cikke a következőképpen rendelkezik:

„Ezen irányelv alkalmazásában:

[...]

k) közösségi jelentőségű természeti terület [a továbbiakban: KJTT]: olyan természeti terület, amely az azt magában foglaló bioföldrajzi régión vagy régiókon belül jelentős mértékben hozzájárul az I. mellékletben felsorolt természetes élőhely vagy a II. mellékletben felsorolt faj kedvező védettségi

állapotának fenntartásához, illetve helyreállításához, csakúgy, mint a 3. cikkben említett Natura 2000 egységességéhez, és/vagy a biológiai sokféleség fenntartásához az érintett bioföldrajzi régión vagy régiókon belül.

[...]

l) különleges természetmegőrzési terület: olyan, közösségi jelentőségű és a tagállamok által törvényi, közigazgatási és/vagy szerződéses aktus útján kijelölt természeti terület, amelyben meghozták a szükséges intézkedéseket azon természetes élőhelyek és/vagy fajok populációinak kedvező védettségi helyzetének helyreállítására, illetve fenntartására, amelyek céljára a természeti területet kijelölték;

[...]"

6 Az említett irányelv 3. cikkének (1) bekezdése a következőket írja elő:

„A különleges természetmegőrzési területek egységes európai ökológiai hálózatát Natura 2000 néven hozzák létre. Az I. mellékletben felsorolt természetes élőhelytípusokat magában foglaló, továbbá a II. mellékletben felsorolt fajok élőhelyéül szolgáló természeti területekből álló hálózat célja, hogy biztosítsa az érintett természetes élőhelytípusok, valamint az érintett fajok élőhelyeinek kedvező védettségi állapotának fenntartását vagy adott esetben helyreállítását természetes kiterjedésükön, illetve elterjedési területükön belül.

[...]"

7 Az élőhelyirányelv 4. cikke (1) bekezdésének első albekezdése előírja, hogy a III. mellékletben (1. szakasz) meghatározott követelmények és a vonatkozó tudományos ismeretek alapján minden egyes tagállam benyújtja az e rendelkezésben említett területek javasolt jegyzékét.

8 Az említett irányelv 4. cikke (1) bekezdésének második albekezdése szerint a javasolt területek jegyzékét az egyes területekre vonatkozó tájékoztatással együtt az irányelvről szóló értesítést követő három éven belül meg kell küldeni az Európai Bizottságnak.

9 Az élőhelyirányelv 4. cikkének (2) bekezdése szerint a Bizottság – a tagállamokkal egyetértésben – az általuk készített jegyzékek felhasználásával összeállítja a KJTT-k jegyzékének tervezetét, amely megállapítja, hogy mely természeti terület foglal magában egy vagy több elsődleges fontosságú természetes élőhelytípust, vagy mely szolgál veszélyeztetett faj élőhelyeként.

10 Az élőhelyirányelv 4. cikke (5) bekezdésének a következő a szövege:

„Amint egy természeti terület felvételre kerül a (2) bekezdés harmadik albekezdésében említett jegyzékbe, a 6. cikk (2), (3) és (4) bekezdését kell rá alkalmazni."

11 Ezen irányelv 6. cikke a következőképpen rendelkezik:

„(1) A tagállamok megállapítják a különleges természetvédelmi [helyesen: természetmegőrzési] területek védelméhez szükséges intézkedéseket, megfelelő esetben beleértve a kifejezetten az egyes természeti területekre kidolgozott vagy más fejlesztési tervek részét képező intézkedési terveket, továbbá olyan törvényi [helyesen: jogszabályi], közigazgatási, vagy szerződéses aktusokat [helyesen: intézkedéseket] is, amelyek az adott természeti területen megtalálható, I. mellékletben [helyesen: az I. mellékletben] szereplő természetes élőhelytípusok, illetve II. mellékletben [helyesen: a II. mellékletben] szereplő fajok ökológiai szükségleteinek megfelelnek.

(2) A tagállamok megteszik a szükséges intézkedéseket a különleges természetvédelmi területeken található olyan természetes élőhelytípusok és olyan fajok élőhelyei károsodásának és megzavarásának megakadályozására, amelyek céljára az egyes területeket kijelölték, amennyiben a zavarás mértéke ezen irányelv céljaira tekintettel jelentős hatással lehet [helyesen: A tagállamok megteszik a megfelelő intézkedéseket annak érdekében, hogy megakadályozzák a különleges természetmegőrzési területeken található fajok természetes élőhelytípusainak és élőhelyeinek károsodását, valamint azon fajok zavarását, amelyek számára e területeket kijelölték, amennyiben a zavaró tényezők jelentős kihatással lehetnek az irányelv céljaira].

(3) Figyelembe véve az adott természeti terület védelmével [helyesen: megőrzésével] kapcsolatos célkitűzéseket, megfelelő vizsgálatot kell folytatni minden olyan terv vagy program [helyesen: projekt] hatásait illetően, amely nem kapcsolódik közvetlenül, illetve nem nélkülözhetetlen a természeti terület kezeléséhez, de akár önmagában, akár pedig más terv vagy program [helyesen: projekt] részeként valószínűleg jelentős hatással lesz arra. A természeti területre gyakorolt hatások vizsgálatának eredményét figyelembe véve, továbbá a (4) bekezdés rendelkezéseinek értelmében [helyesen: rendelkezéseire is figyelemmel] az illetékes nemzeti hatóságok csak azután hagyják jóvá az érintett tervet vagy programot [helyesen: projektet], ha megbizonyosodtak arról, hogy az nem fogja hátrányosan befolyásolni az érintett természeti terület épségét, és miután – adott esetben – kikérték a lakosság véleményét is.

(4) Amennyiben a természeti területre gyakorolt hatások vizsgálatának kedvezőtlen eredménye ellenére valamely elsődlegesen fontos, társadalmi vagy gazdasági jellegű közösségi érdekre figyelemmel [helyesen: valamely nyomós közérdeken alapuló kényszerítő okra figyelemmel, ideértve a társadalmi vagy gazdasági jellegű okokat is] – alternatív megoldás hiányában – mégis végre kell hajtani egy tervet vagy programot [helyesen: projektet], a tagállam minden szükséges kiegyenlítő intézkedést megtesz a Natura 2000 általános egységességének megóvása érdekében. A tagállam az elfogadott kiegyenlítő intézkedésekről értesíti a Bizottságot.

Amennyiben az érintett természeti terület elsődleges fontosságú természetes élőhelytípust foglal magában, és/vagy veszélyeztetett faj élőhelyéül szolgál, kizárólag az emberi egészséggel, a közbiztonsággal vagy a környezet szempontjából elsődlegesen fontos előnyökkel kapcsolatos, továbbá – a Bizottság véleménye szerint [helyesen: a Bizottság véleményét követően] – a közérdek kényszerítő indokain alapuló szempontokat lehet érvényesíteni [helyesen: nyomós közérdeken alapuló kényszerítő okokra lehet hivatkozni].”

A német jog

12 A közigazgatási bírósági rendtartás (Verwaltungsgerichtsordnung) 80. §-a a következőket írja elő:

„(1) Az ellentmondás és a megsemmisítés iránti kereset felfüggesztő hatállyal rendelkezik. [...]

(2) Az ellentmondás és a megsemmisítés iránti kereset kizárólag az alábbi esetekben nem rendelkezik felfüggesztő hatállyal:

[...]

(3) szövetségi törvény vagy a tartományi jog esetében valamely tartományi törvény által előírt egyéb esetekben [...]

[...]

(5) Az ügy érdemében eljáró bíróság a (2) bekezdés 1. és 2. pontjában meghatározott esetekben kérelemre elrendelheti a teljes vagy részleges felfüggesztő hatályt [...].

[...]”

13 Szászország tartomány utakról szóló törvényének (Sächsisches Straßengesetz) 39. §-a, melynek címe „A tervek jóváhagyása”, (10) bekezdésében a következőket írja elő:

„A tervek jóváhagyására vonatkozó határozat ellen előterjesztett kereset [...] nem rendelkezik felfüggesztő hatállyal.”

14 Szászország tartomány természetvédelmi törvénye (Sächsisches Naturschutzgesetz) 22b. §-ának, mely az élőhelyirányelv 6. cikkének (3) és (4) bekezdését átülteti, (1)–(3) bekezdése az 1994. október 11-i változatában lényegében azt írja elő, hogy valamely projekt mindenfajta engedélyezése vagy végrehajtása előtt megfelelő módon vizsgálni kell a projektnek a KJTT-kre vagy az európai madárvédelmi területekre gyakorolt hatásait e területek megőrzési céljaira figyelemmel. Ha az e törvény 1. §-ának első mondatában említett valamely terület tekintetében elvégzett hatásvizsgálatból az következik, hogy a projekt súlyosan károsíthatja e területet a megőrzési vagy védelmi célokhoz szükséges alapvető elemeket érintően, a projekt végrehajtása tilos. Kivételesen az ilyen projekt csak abban az esetben engedélyezhető vagy végrehajtható, ha az nyomós közérdeken alapuló kényszerítő – többek között társadalmi vagy gazdasági – okból szükséges, és nincs olyan más kielégítő megoldás, amely lehetővé tenné a projekt által elérni kívánt eredménynek a valamely más területen való, károsodást nem okozó, vagy kisebb mértékű károsodással járó elérését.

15 A Natura 2000 európai ökológiai hálózat létrehozására és védelmére vonatkozó rendelkezések alkalmazásáról szóló iránymutatás (Arbeitshilfe zur Anwendung der Vorschriften zum Aufbau und Schutz des Europäischen ökologischen Netzes Natura 2000), melyet az e területtel kapcsolatos hatáskörrel rendelkező szász hatóságoknak a szász mezőgazdasági és környezetvédelmi miniszter által elfogadott, 2003. március 27-i 61-8830.10/6. sz. rendelet alapján be kell tartaniuk, a 3.3 fejezetében a következőket írja elő:

„Amennyiben valamely projektek vagy tervek súlyosan károsíthatják az élőhelyirányelv által esetlegesen érintett területeket, a 6. és azt követő fejezetekben foglalt magyarázatokkal összhangban analógia útján alkalmazni kell a hatásvizsgálatra és a kivétel alkalmazásának az engedélyezésére vonatkozó rendelkezéseket. Azon korlátozások alkalmazásától, amelyek e rendelkezésekből már az élőhelyirányelv által esetlegesen érintett területek tekintetében következnek, a Szászország tartomány természetvédelmi törvénye 22b. §-a (3)–(5) bekezdésében előírt feltételek mellett el lehet tekinteni abban a tekintetben, hogy az ideiglenes védelem nem lehet szigorúbb, mint a végleges védelem. A Szászország tartomány által az Európai Bizottságnak bejelentett területeket a közösségi jegyzék meghatározásáig az élőhelyirányelv által »esetlegesen« érintett területeknek kell tekinteni.”

16 Szászország tartomány mezőgazdasági és környezetvédelmi minisztere a 2003. május 12-i 62-8830.10-6. sz. rendelettel kijelentette, hogy az élőhelyirányelv alapján javasolt KJTT-k ideiglenes megőrzési céljai, melyeket Szászország tartomány környezetvédelemért és geológiáért felelős szolgálatai (Sächsisches Landesamt für Umwelt und Geologie) állapítottak meg, kötelező jellegűek. Ez a rendelet, melyet többek között a „Waldschlößchenbrücke” elnevezésű híd építési terveinek a jóváhagyása ügyében eljáró hatósághoz is címeztek, a következőket írja elő:

„A jelenlegi »ideiglenes« megőrzési célok az előreláthatóság érdekében a továbbiakban kötelezőek.”

Az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

17 Drezda kormányzósága (Regierungspräsidium Dresden), jelenleg Drezda tartományi igazgatósága (Landesdirektion Dresden), amely az alapügy alperesének a hatósága, 2004. február 25-én jóváhagyta az Elbát (Elbauen) és az Elba-parti réteket Drezda belvárosánál átívelő, Waldschlößchenbrücke nevű közúti híd megépítésére vonatkozó terveket.

18 Az említett tervek jóváhagyására vonatkozó határozat – mely azonnal végrehajtható volt – egy, a növény- és állatvilágra, valamint az élőhelyekre gyakorolt hatások vizsgálatára vonatkozó 2003 januári tanulmányon alapult, amely az említett híd építésére vonatkozó projektnek a „Schöna és Mühlberg közötti Elba-völgy” (Elbtal zwischen Schöna und Mühlberg) elnevezésű terület védelmi és megőrzési céljaira gyakorolt hatásait érintette.

19 E tanulmány elvégzésével, amely az alapügy tárgyát képező építési projekt által okozott jelentős vagy tartós negatív hatásoknak a hiányát állapította meg, a hatáskörrel rendelkező hatóság az élőhelyirányelv 6. cikkének (3) és (4) bekezdésében foglalt követelményeket kívánta alapul venni. A kérdést előterjesztő bíróság által rendelkezésre bocsátott információk szerint az említett tanulmány azonban nem felelt meg az említett követelményeknek, hanem csupán a kockázatok előzetes értékelésének minősült.

20 A Grüne Liga Sachsen, amely perbeli cselekvőképességgel rendelkező természetvédelmi egyesület, 2004. április 15-én megsemmisítés iránti keresetet indított a terveket jóváhagyó, 2004. február 25-i határozattal szemben, mely keresetnek a közigazgatási bírósági rendtartás 80. §-a (2) bekezdésének a Szászország tartomány utakról szóló törvényének 39. §-ával összefüggésben értelmezett 3. pontja értelmében nem volt felfüggesztő hatálya. A Grüne Liga Sachsen e keresettel egyidejűleg a közigazgatási bírósági rendtartás 80. §-ának (5) bekezdése alapján ideiglenes intézkedés iránti kérelmet terjesztett elő az építési munkálatok megkezdésének megakadályozása érdekében.

21 A Bizottság 2004 decembere folyamán a Schöna és Mühlberg közötti Elba-völgy elnevezésű területet KJTT-ként felvette az élőhelyirányelv 4. cikkében előírt jegyzékre.

22 Drezda kormányzósága egy 2006. október 8-i rendelettel az említett területet az Elba-parti réteknek a Drezda belvárosában található részei kivételével a madarak és azok élőhelyei tekintetében különleges természetmegőrzési területnek nyilvánította.

23 A Waldschlößchenbrücke nevű közúti híd munkálatai 2007. november 12-én megkezdődtek azt követően, hogy a Sächsisches Oberverwaltungsgericht (Szászország tartomány legfelsőbb közigazgatási bírósága) a 2007. november 12-i határozattal jogerősen elutasította a Grüne Liga Sachsen által előterjesztett, ideiglenes intézkedés iránti kérelmet.

24 Drezda tartományi igazgatósága a 2008. október 14-i kiegészítő és módosító határozattal kezdeményezte az alapügy tárgyát képező projekt hatásainak a korlátozott újraértékelését, melynek a célja annak ellenőrzése volt, hogy először is e projekt az élőhelyirányelv 6. cikkének (3) bekezdése értelmében jelentős hatást gyakorolhat-e az érintett területre, és másodszor, hogy az ugyanezen cikk (4) bekezdése szerinti kivétel feltételei fennállnak-e az egyes élőhelyek és fajok vonatkozásában azonosított negatív hatásokat érintően. Ennek az értékelésnek az lett az eredménye, hogy az említett projektet az ezen irányelv 6. cikkének (4) bekezdése szerinti kivételes eljárás keretében kiegészítő intézkedések útján engedélyezték.

25 A Sächsisches Oberverwaltungsgericht (Szászország tartomány legfelsőbb közigazgatási bírósága) a 2011. december 15-i ítélettel elutasította a Grüne Liga Sachsen 2004. április 15-én előterjesztett megsemmisítés iránti keresetét.

26 Az említett egyesület a Bundesverwaltungsgericht (szövetségi közigazgatási bíróság) előtt fellebbezést terjesztett elő.

27 A 2013-as év során befejezték az említett híd megépítésére vonatkozó munkálatokat. A hidat ugyanebben az évben átadták a forgalomnak.

28 A kérdést előterjesztő bíróság lényegében azt az álláspontot képviseli, hogy az előtte folyamatban lévő ügy elbírálásához előzetesen választ kell adni arra a kérdésre, hogy az olyan projekt, amelyet az érintett területnek a KJTT-k jegyzékére való felvételét megelőzően engedélyeztek, milyen feltételek

mellett kell az élőhelyirányelv 6. cikkének (2) bekezdése alapján a hatásait érintően utólagos újbóli vizsgálatnak alávetni, és ezen esetben milyen kritériumokat kell alkalmazni. A kérdést előterjesztő bíróság kifejti, hogy ezek az információk szükségesek a számára ahhoz, hogy ellenőrizze a 2008-as évben elvégzett kiegészítő eljárás jogszerűségét.

29 Ilyen körülmények között a Bundesverwaltungsgericht (szövetségi közigazgatási bíróság) úgy határozott, hogy az eljárást felfüggeszti, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjeszti a Bíróság elé:

„1) Úgy kell-e értelmezni a[z élőhelyirányelv] 6. cikkének (2) bekezdését, hogy egy nem közvetlenül a természeti terület kezelését szolgáló, olyan hídépítési projektet, amelyet a természeti területnek a KJTT-k jegyzékébe történő felvétele előtt engedélyeztek, annak megvalósítása előtt meg kell vizsgálni a hatásait illetően, ha a természeti területet az engedély megadása után, de a kivitelezés megkezdése előtt vették fel a jegyzékbe, és az engedély megadása előtt csak veszélyértékelésre/előzetes vizsgálatra került sor?

2) Az első kérdésre adandó igenlő válasz esetén:

Már akkor is be kell-e tartania a nemzeti hatóságnak az utólagos vizsgálat során az élőhelyirányelv 6. cikke (3) és (4) bekezdésének előírásait, ha az engedély megadását megelőző veszélyértékelés/előzetes vizsgálat során ezen előírásokat óvatosságból alapul kívánta venni?

3) Ha az első kérdésre adandó válasz igenlő és a második kérdésre adandó válasz nemleges:

Milyen követelményeket kell támasztani az élőhelyirányelv 6. cikkének (2) bekezdése alapján egy projektre adott engedély utólagos vizsgálatával szemben, és mely időpontra kell vonatkoznia a vizsgálatnak?

4) Az olyan kiegészítő eljárás keretében, amely az élőhelyirányelv 6. cikkének (2) bekezdése szerinti utólagos vizsgálat vagy az élőhelyirányelv 6. cikkének (3) bekezdése szerinti hatásvizsgálat megállapított hibájának orvoslását szolgálja, figyelembe kell-e venni a vizsgálati követelmények megfelelő módosításai útján azt, hogy az építmény azért volt felépíthető és üzembe helyezhető, mert az építési tervet jóváhagyó határozat azonnal végrehajtható volt, és egy ideiglenes intézkedés iránti eljárás sikertelen volt, és arra vonatkozóan nem állt rendelkezésre a jogorvoslat lehetősége? Így van-e ez mindenesetre egy utólag szükséges, az élőhelyirányelv 6. cikkének (4) bekezdése szerinti határozat keretében történő alternatívavizsgálat esetében?”

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekről

Az első kérdésről

30 Első kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra kíván választ kapni, hogy az élőhelyirányelv 6. cikkének (2) bekezdését úgy kell-e értelmezni, hogy egy olyan tervet vagy projektet, amely nem kapcsolódik közvetlenül vagy nem szükséges valamely terület kezeléséhez, és amelyet az ezen irányelv 6. cikkének (3) bekezdésében foglalt követelményeknek meg nem felelő tanulmány alapján engedélyeztek azt megelőzően, hogy a szóban forgó területet felvették a KJTT-k jegyzékébe, az illetékes hatóságoknak az e területet érintő hatásaira vonatkozóan utólagos vizsgálatnak kell alávetniük annak végrehajtása előtt.

31 Ahhoz, hogy a kérdést előterjesztő bíróság kérdésére hasznos választ lehessen adni, először is ellenőrizni kell, hogy az élőhelyirányelv 6. cikkének (2) bekezdése alkalmazandó-e az alapügyre. Másodszor meg kell vizsgálni, hogy e rendelkezés alapján fennállhat-e arra vonatkozó kötelezettség, hogy az alapügy tárgyát képezőhöz hasonló projektnek az érintett területre gyakorolt hatásait utótagos vizsgálatnak kell alávetni.

32 Az élőhelyirányelv 4. cikke(5) bekezdésének a Bíróság általi értelmezése szerint az ezen irányelv 6. cikkének (2)–(4) bekezdésében előírt védelmi intézkedéseket kizárólag azon területek vonatkozásában kell alkalmazni, amelyek – az irányelv 4. cikke (2) bekezdésének harmadik albekezdésével összhangban – szerepelnek a KJTT-knek a Bizottság által az irányelv 21. cikkében előírt eljárás szerint jóváhagyott jegyzékében (Dragaggi és társai ítélet, C-117/03, EU:C:2005:16, 25. pont; Bund Naturschutz in Bayern és társai ítélet, C-244/05, EU:C:2006:579, 36. pont).

33 A Bíróság azonban megállapította, hogy még ha valamely projektet azt megelőzően engedélyeztek is, hogy az élőhelyirányelvben előírt védelmi rendszer az érintett területre alkalmazandóvá vált, és még ha az ilyen projektre ennek következtében nem is vonatkoztak az ezen irányelv 6. cikkének (3) bekezdése szerinti előzetes értékelési eljárást érintő előírások, annak végrehajtása az említett irányelv 6.cikke (2) bekezdésének a hatálya alá tartozik (lásd ebben az értelemben: Stadt Papenburg ítélet, C-226/08, EU:C:2010:10, 48. és 49. pont; Bizottság kontra Spanyolország ítélet, C-404/09, EU:C:2011:768, 124. és 125. pont).

34 A jelen ügyben az alapügy tényállásának a kronológiájából az következik, hogy a Waldschlößchenbrücke nevű híd építésére 2007 és 2013 között került sor, vagyis az érintett területnek a KJTT-k jegyzékére 2004 decemberében való felvételét követően. A jelen ítélet 32. és 33. pontjában hivatkozott ítélkezési gyakorlatra tekintettel azt a következtetést kell levonni, hogy e projekt végrehajtása ezen felvételt követően az élőhelyirányelv 6. cikke (2) bekezdésének hatálya alá tartozik.

35 Azt a kérdést illetően, hogy az élőhelyirányelv 6. cikkének (2) bekezdése előírja-e az alapügy tárgyát képezőhöz hasonló, olyan terv vagy projekt hatásainak felülvizsgálatát, amelyet az érintett területnek a KJTT-k jegyzékébe való felvételét megelőzően hagytak jóvá a veszélyeket érintően készített olyan előzetes tanulmány alapján, amely nem felelt meg az ezen irányelv 6. cikkének (3) bekezdésében foglalt követelményeknek, meg kell állapítani, hogy ilyen kötelezettség az említett 6. cikk (2) bekezdésének szövegéből nem tűnik ki egyértelműen.

36 Az élőhelyirányelv 6. cikkének (3) bekezdésétől eltérően, amely a szövegével olyan eljárást vezet be, amelynek célja egy előzetes ellenőrzés elvégzésével annak biztosítása, hogy valamely terv vagy projekt, amely az érintett terület kezeléséhez nem kapcsolódik közvetlenül, illetve ahhoz nem szükséges, de amely ezen utóbbira jelentős hatást gyakorolhat, csak abban az esetben kerüljön engedélyezésre, ha nem sérti e terület épségét (lásd ebben az értelemben: Sweetman és társai ítélet, C-258/11, EU:C:2013:220, 28. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat), ezen irányelv 6. cikkének (2) bekezdése nem ír elő kifejezetten olyan pontos védelmi intézkedéseket, mint a tervnek vagy projektnek a természetes élőhelyekre és a fajokra gyakorolt hatásaira vonatkozó vizsgálat vagy felülvizsgálat kötelezettsége.

37 Ez a rendelkezés általános védelmi kötelezettséget ír elő, amelynek célja megfelelő védelmi intézkedések elfogadása annak érdekében, hogy elkerülhető legyen a károsodás, valamint az ezen irányelv céljaira tekintettel jelentős hatások gyakorlására képes megzavarás (lásd ebben az értelemben: Waddenvereniging és Vogelbeschermingsvereniging ítélet, C-127/02, EU:C:2004:482, 38. pont; Bizottság kontra Olaszország ítélet, C-304/05, EU:C:2007:532, 92. pont; Sweetman és társai ítélet, C-258/11, EU:C:2013:220, 33. pont). Amint azt a főtanácsnok az indítványának a 43. pontjában megállapította, ez a kötelezettség állandó jellegű.

38 Az olyan projektek tekintetében, amelyek nem felelnek meg az élőhelyirányelv 6. cikkének (3) bekezdésében foglalt követelményeknek, a Bíróság már megállapította, hogy ezen irányelv 6. cikkének (2) bekezdése alapot szolgáltathat az érintett területen fennálló tervek és projektek hatásainak az utólagos vizsgálatára vonatkozó kötelezettségre (lásd ebben az értelemben: Bizottság kontra Egyesült Királyság ítélet, C-6/04, EU:C:2005:626, 57. és 58. pont).

39 Amint azonban a főtanácsnok az indítványának a 48. és 49. pontjában megállapította, nem állhat fenn abszolút kötelezettség ilyen utólagos vizsgálat elvégzésére.

40 Az élőhelyirányelv 6. cikkének (2) bekezdésében foglalt „megfelelő intézkedések” kifejezés ugyanis azt feltételezi, hogy a tagállamok e rendelkezés alkalmazásakor mérlegelési mozgástérrel rendelkeznek.

41 Emlékeztetni kell azonban arra, hogy valamely tevékenység csak akkor felel meg az élőhelyirányelv 6. cikke (2) bekezdésének, ha biztosított, hogy az nem okoz semmiféle olyan zavart, amely alkalmas arra, hogy jelentősen sértse az említett irányelv célkitűzéseit, különösen az irányelv által követett megőrzési célokat (Bizottság kontra Franciaország ítélet, C-404/09, EU:C:2011:768, 126. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

42 A Bíróság azt is megállapította, hogy önmagában annak a valószínűsége vagy kockázata, hogy valamely gazdasági tevékenység egy védett területen valamely faj jelentős megzavarását okozza, az élőhelyirányelv 6. cikke (2) bekezdésének a megsértését képezheti anélkül, hogy bizonyítani kellene az ezen tevékenység és a védett faj tekintetében okozott jelentő megzavarás közötti tényleges okozati kapcsolatot (lásd ebben az értelemben: Bizottság kontra Spanyolország ítélet, C-404/09, EU:C:2011:768, 142. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

43 Következésképpen az olyan projekt végrehajtása, amely az érintett területre jelentős hatást gyakorolhat, és amelyre az engedélyezést megelőzően nem képezte az élőhelyirányelv 6. cikkének (3) bekezdésében előírt követelményeknek megfelelő értékelés tárgyát, a területnek a KJTT-k jegyzékébe való felvételét követően csak akkor folytatódhat, ha kizárt az élőhelyek olyan károsodásának vagy a fajok olyan megzavarásának a valószínűsége vagy kockázata, amely ezen irányelv céljaira tekintettel jelentős hatást gyakorolhat.

44 Ha ez a valószínűség vagy kockázat amiatt nyilvánulhat meg, hogy az élőhelyirányelv 6. cikkének (2) bekezdése értelmében vett „megfelelő intézkedésként” nem végezték el a terv vagy projekt által az érintett területre gyakorolt hatásoknak az utólagos vizsgálatát a legújabb tudományos ismeretek alapján, a jelen ítélet 37. pontjában említett általános védelmi kötelezettség az e vizsgálat elvégzésére vonatkozó kötelezettséget jelent.

45 A nemzeti bíróságnak kell vizsgálnia a rendelkezésére álló, és kizárólag általa értékelhető információk alapján azt, hogy a KJTT-re esetlegesen hatást gyakorló terv vagy projekt új értékelése az élőhelyirányelv 6. cikkének (2) bekezdése értelmében az egyetlen „megfelelő intézkedés”-e ahhoz, hogy el lehessen kerülni az élőhelyek olyan károsodásának vagy a fajok olyan megzavarásának a valószínűségét vagy kockázatát, amely ezen irányelv céljaira tekintettel jelentős hatást gyakorolhat.

46 A fenti megfontolásokra tekintettel az első kérdésre azt a választ kell adni, hogy az élőhelyirányelv 6. cikkének (2) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy egy olyan tervet vagy projektet, amely nem kapcsolódik közvetlenül vagy nem szükséges valamely terület kezeléséhez, és amelyet az ezen irányelv 6. cikkének (3) bekezdésében foglalt követelményeknek meg nem felelő tanulmány alapján engedélyeztek azt megelőzően, hogy a szóban forgó területet felvették a KJTT-k jegyzékébe, az illetékes hatóságoknak az e területet érintő hatásaira vonatkozóan utólagos vizsgálatnak kell alávetniük abban az esetben, ha e vizsgálat az egyetlen megfelelő intézkedés annak elkerüléséhez, hogy az említett terv vagy projekt végrehajtása olyan károsodást vagy megzavarást okozzon, amely ezen irányelv céljaira tekintettel jelentős hatást gyakorolhat. A kérdést előterjesztő bíróságnak kell vizsgálnia, hogy ezek a feltételek teljesülnek-e.

A harmadik kérdésről

47 A harmadik kérdésével, amelyet másodikként célszerű vizsgálni, a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra vár választ, hogy mely követelményeknek kell megfelelnie az élőhelyirányelv 6. cikkének (2) bekezdése alapján elvégzett, és az olyan tervnek vagy projektnek az érintett területet érintő hatásaira vonatkozó utólagos vizsgálatnak, amelynek a végrehajtása az e területnek a KJTT-k jegyzékére történő felvételét megelőzően kezdetét vette. A kérdést előterjesztő bíróságban továbbá az a kérdés merült fel, hogy e vizsgálatnak mely időpontra kell vonatkoznia.

48 Először is meg kell állapítani, hogy az élőhelyirányelv 6. cikkének (3) bekezdése magában foglalja az elővigyázatosság elvét, és hatékony módon hozzájárul ahhoz, hogy elkerülhetők legyenek a kérdéses terv vagy projekt következtében fellépő, a védett természeti terület épségét veszélyeztető káros hatások. Az ennél kevésbé szigorú engedélyezési kritérium nem lenne képes ilyen hatékonyan biztosítani az említett rendelkezés természeti területek védelmével kapcsolatos célkitűzéseinek megvalósulását (Briels és társai ítélet, C-521/12, EU:C:2014:330, 26. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

49 Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az élőhelyirányelv 6. cikkének (3) bekezdése értelmében elvégzendő, a terv vagy program által az érintett területre gyakorolt hatásokra vonatkozó megfelelő vizsgálat azt jelenti, hogy az adott területre vonatkozó legújabb tudományos ismeretekre figyelemmel meg kell határozni a terv vagy program minden olyan részletét, amely önmagában, illetve más tervvel vagy programmal együtt hatással lehet az e területet érintő megőrzési célkitűzésekre (lásd ebben az értelemben: Bizottság kontra Franciaország ítélet, C-241/08, EU:C:2010:114, 69. pont; Bizottság kontra Spanyolország ítélet, C-404/09, EU:C:2011:768, 99. pont; Nomarchiaki Aftodioikisi Aitoloakarnanias és társai ítélet, C-43/10, EU:C:2012:560, 112. és 113. pont).

50 Az élőhelyirányelv 6. cikkének (3) bekezdése alapján végzett vizsgálat nem lehet hiányos, továbbá annak olyan teljes, pontos és végleges megállapításokat és következtetéseket kell tartalmaznia, amelyek minden ésszerű tudományos kételyt eloszlatnak az érintett védett természeti területen tervezett munkálatok hatásait illetően (lásd ebben az értelemben: Briels és társai ítélet, C-521/12, EU:C:2014:330, 27. pont).

51 Az élőhelyirányelv 6. cikke (2) bekezdésének szövege azonban semmilyen konkrét kritériumot nem határoz meg az e rendelkezés alapján elfogadandó intézkedések végrehajtására vonatkozóan.

52 Meg kell azonban állapítani, hogy az élőhelyirányelv 6. cikke (2) és (3) bekezdésének rendelkezéseit ezen irányelv megőrzési célkitűzéseire tekintettel egy összefüggő egységként kell értelmezni, és e rendelkezések a természetes élőhelyeknek és a fajok élőhelyeinek azonos védelmi szintjét írják elő (lásd ebben az értelemben: Sweetman és társai ítélet, C-258/11, EU:C:2013:220, 32. pont; Briels és társai ítélet, C-521/12, EU:C:2014:330, 19. pont).

53 Amikor az élőhelyirányelv 6. cikkének (2) bekezdése valamely tervnek vagy projektnek az érintett területre gyakorolt hatásait érintően utólagos vizsgálatra vonatkozó kötelezettséget alapoz meg, az ilyen vizsgálatnak lehetővé kell tennie az illetékes hatóság számára annak a biztosítását, hogy az említett terv vagy projekt végrehajtása nem jár olyan károsodással vagy megzavarással, amely ezen irányelv céljaira tekintettel jelentős hatást gyakorolhat.

54 Következésképpen amennyiben az utólagos vizsgálat az élőhelyirányelv 6. cikkének (2) bekezdése alapján a jelen ügyben az e rendelkezés értelmében vett „megfelelő intézkedésnek” bizonyulna, e vizsgálatnak részletesen meg kell határoznia, hogy az érintett tervnek vagy projektnek a végrehajtása az említett rendelkezés értelmében esetlegesen jelentős hatást gyakorló károsodásnak vagy megzavarásnak milyen kockázataival jár, és az ezen irányelv 6. cikkének (3) bekezdésében foglalt követelményeknek megfelelően kell elvégezni.

55 Ezenfelül emlékeztetni kell arra, hogy a Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata szerint nem zárható ki, hogy valamely tagállam az élőhelyirányelv 6. cikkének (4) bekezdésében előírt, kivételes eljárással analóg módon nyomós közérdeken alapuló kényszerítő okra hivatkozzon, és – amennyiben az lényegében megfelel az e rendelkezésben előírt feltételeknek – engedélyezzen egy olyan tervet vagy projektet, amelyet egyébként ugyanezen cikk (2) bekezdése alapján tiltottnak lehetett volna tekinteni (lásd ebben az értelemben: Bizottság kontra Spanyolország ítélet, C-404/09, EU:C:2011:768, 156. pont).

56 Márpedig az élőhelyirányelv 6. cikkének (3) bekezdésében előírt követelményeknek megfelelő vizsgálat szükséges minden olyan esetben, ha az említett 6. cikk (4) bekezdésével analóg módon egy az érintett terület megőrzési céljaival össze nem egyeztethető projektet nyomós közérdeken alapuló kényszerítő ok miatt végre kell hajtani (lásd ebben az értelemben: Nomarchiaki Aftodioikisi Aitoloakarnanias és társai ítélet, C-43/10, EU:C:2012:560, 114. pont).

57 Az említett 6. cikk (4) bekezdése ugyanis csak azt követően alkalmazható, hogy a terv vagy a projekt hatásait az irányelv 6. cikke (3) bekezdésének megfelelően vizsgálták. Az említett hatások ismerete a kérdéses területre vonatkozó megőrzési célkitűzések tekintetében ugyanis elengedhetetlen előfeltétele az említett 6. cikk (4) bekezdése alkalmazásának, mivel ezen elemek hiányában az említett eltérő rendelkezés semmilyen alkalmazási feltétele nem értékelhető. Az esetleges nyomós közérdeken alapuló kényszerítő okok és a kevésbé káros alternatívák fennállásának a vizsgálata ugyanis a mérlegelt terv vagy projekt által a terület tekintetében fennálló veszélyekhez viszonyított mérlegelést tesz szükségessé. Ezenfelül az esetleges kiegyenlítő intézkedések jellegének meghatározása érdekében az említett terület tekintetében fennálló veszélyeket pontosan meg kell határozni. Az esetleges nyomós közérdeken alapuló kényszerítő okoknak és a kevésbé káros alternatívák fennállásának a vizsgálata ugyanis a mérlegelt terv vagy projekt által a terület tekintetében okozott veszélyekhez viszonyított mérlegelést tesz szükségessé. Ezenfelül az esetleges kiegyenlítő intézkedések jellegének meghatározása érdekében az említett természeti terület tekintetében fennálló veszélyeket pontosan meg kell határozni (Solvay és társai ítélet, C-182/10, EU:C:2012:82, 74. pont).

58 Azt az időpontot érintően, amelyre a jelen ítélet 54. pontjában említetthez hasonló utólagos vizsgálatnak vonatkoznia kell, emlékeztetni kell arra, hogy az élőhelyirányelv 4. cikkének (5) bekezdése értelmében egy terület ezen irányelv alapján csupán attól az időponttól kezdve részesül védelemben, amikor a KJTT-k jegyzékére felvették.

59 Következésképpen az ezen irányelv 6. cikkének (2) bekezdése alapján meghozott valamennyi intézkedés nem vonatkozhat olyan időszakra, amikor az érintett terület még nem szerepelt a KJTT-k jegyzékén.

60 Ezenfelül e rendelkezés célja csak hiányosan érhető el abban az esetben, ha az ilyen intézkedés az élőhelyek vagy a fajok olyan megőrzési állapotán alapul, amely elvonatkoztat olyan elemektől, vagy elfed olyan elemeket, amelyek az érintett területnek az említett jegyzékbe való felvételét követően jelentős károsodást vagy megzavarást okozott, vagy továbbra is ezt okozhatja.

61 Következésképpen az érintett terület tekintetében jelentős hatást kifejteni képes projekt vagy terv utólagos vizsgálata során, mely az élőhelyirányelv 6. cikkének (2) bekezdése alapján vált szükségessé, figyelembe kell venni minden olyan elemet, amely a területnek a KJTT-k jegyzékébe történő felvételekor fennállt, valamint minden olyan hatást, amely az e tervnek vagy projektnek az említett területen az ezen időpontot követően történő részleges vagy teljes végrehajtása miatt jelentkezett vagy jelentkezhet.

62 A fenti megfontolásokra tekintettel a harmadik kérdésre azt a választ kell adni, hogy az élőhelyirányelv 6. cikkének (2) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy abban az esetben, ha olyan körülmények között, mint amelyek az alapügyet jellemzik, szükségesnek bizonyul az olyan terv vagy projekt által az érintett területre gyakorolt hatások utólagos vizsgálata, amelynek a végrehajtását az e területnek a KJTT-k jegyzékére való felvételét követően kezdték meg, e vizsgálatot az ezen irányelv 6. cikkének (3) bekezdésében foglalt követelményeknek megfelelően kell elvégezni. Az ilyen vizsgálat során

figyelembe kell venni minden olyan elemet, amely e felvétel időpontjában fennállt, valamint minden olyan hatást, amely az e tervnek vagy projektnek az említett területen az ezen időpontot követően történő részleges vagy teljes végrehajtása miatt jelentkezett vagy jelentkezhet.

A második kérdésről

63 A harmadik kérdésre adott válaszra tekintettel, amelyből az következik, hogy az alapügy tárgyát képezőhöz hasonló utólagos vizsgálat tekintetében az illetékes hatóságra nézve kötelezőek az élőhelyirányelv 6. cikkének (3) bekezdésében foglalt követelmények, az előterjesztett második kérdésre nem szükséges választ adni.

A negyedik kérdésről

64 A kérdést előterjesztő bíróság a negyedik kérdésével lényegében arra vár választ, hogy az élőhelyirányelvet úgy kell-e értelmezni, hogy amennyiben az érintett területre gyakorolt hatásokat újból vizsgálják azon hibák orvoslása céljából, amelyeket az e területnek a KJTT-k jegyzékébe történő felvételét megelőzően elvégzett előzetes értékelést érintően vagy az élőhelyirányelv 6. cikkének (2) bekezdése alapján végzett utólagos vizsgálatot érintően állapítottak meg, jóllehet a terv vagy a projekt már végrehajtásra került, az ilyen vizsgálat keretében végzett ellenőrzés követelményei módosíthatók-e amiatt, hogy az e tervet vagy projektet jóváhagyó határozat közvetlenül végrehajtható volt, az ideiglenes intézkedés iránti kérelmet elutasították, és ezen elutasító határozattal szemben nem állt rendelkezésre jogorvoslati lehetőség.

65 E bíróság továbbá arra vár választ, hogy az élőhelyirányelv 6. cikkének (4) bekezdését úgy kell-e értelmezni, hogy az alternatív megoldások vizsgálata keretében végzett ellenőrzés követelményei módosíthatók amiatt, hogy a tervet vagy a projektet már végrehajtották.

66 Amint az az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból kitűnik, a kérdést előterjesztő bíróság úgy véli, hogy ha az alternatívák utólagos vizsgálata során nem lehetséges annak a figyelembevétele, hogy az alapügy tárgyát képező hidat egy engedély alapján már felépítették, az ezen építményt jóváhagyó határozat azonnali végrehajthatósága nem csak kiszámíthatatlan kockázatokat okozna az említett építmény és a kivitelezőjük tekintetében, ami nyilvánvalóan nem állt a jogalkotó szándékában, hanem ahhoz is vezetne, hogy nem kerülnének teljes mértékben figyelembevételre a valamely alternatíva utólagos kivitelezéséhez kapcsolódó gazdasági és ökológiai következmények. A kérdést előterjesztő bíróságban tehát az a kérdés merült fel, hogy megengedett-e az alternatívavizsgálatot kiterjeszteni a költségekre, a – különösen az élőhelyirányelv keretében védett élőhelyekre és fajokra gyakorolt – ökológiai hatásokra, valamint az azon építmény betiltásához kapcsolódó gazdasági következményekre, amelyet már engedélyeztek és kiviteleztek.

67 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy amint az a jelen ítélet 54. pontjából következik, az élőhelyirányelv 6. cikkének (2) bekezdésén alapuló utólagos vizsgálatnak meg kell felelnie az élőhelyirányelv 6. cikkének (3) bekezdésében foglalt követelményeknek.

68 E követelmények nem módosíthatók önmagában amiatt, hogy a szóban forgó építményt egy a nemzeti jog értelmében azonnal végrehajtható jóváhagyó engedély alapján már kivitelezték, vagy amiatt, hogy egy ideiglenes intézkedés iránti kérelmet, amelyet az ily módon engedélyezett munkálatok megkezdésének a megakadályozása céljából nyújtottak be, elutasítottak, és ezen elutasító határozattal szemben nem állt rendelkezésre jogorvoslati lehetőség.

69 Amint ugyanis a főtanácsnok az indítványának a 64. pontjában lényegében megállapította, valamint figyelembe véve a természetes élőhelyek, valamint a vadon élő állatok és növények védelmének a célkitűzését, amelyre az élőhelyirányelv (1) preambulumbekezdése emlékeztet, az irányelv hatékony érvényesülése sérülne, ha a belső eljárási szabályok lecsökkenthetnék az ezen irányelv követelményeinek való megfelelés szükségességét.

70 Amint arra a Bizottság rámutat, a már végrehajtott terv vagy projekt által az érintett területre gyakorolt hatások újbóli vizsgálata során figyelembe kell venni azt az esetet, ha az élőhelyirányelv 6. cikkének (2) bekezdése értelmében vett jelentős hatás gyakorlására képes károsodás vagy megzavarás kockázata már valóssá vált a kérdéses építmény kivitelezése miatt. Ezenfelül e vizsgálatnak lehetővé kell tennie annak megállapítását, hogy az ilyen kockázatok konkretizálódhatnak-e abban az esetben, ha e ezen építmény üzemeltetése folytatódik.

71 Ha ezen újbóli vizsgálatból az következik, hogy az alapügy tárgyát képező híd megépítése vagy üzembe helyezése már okozott olyan károsodást vagy megzavarást, vagy olyan károsodás vagy megzavarás kockázatával jár, amely az élőhelyirányelv céljaira tekintettel jelentős hatást gyakorolhat, továbbra is fennmarad ugyanakkor a jelen ítélet 55–59. pontjában említett, arra vonatkozó lehetőség, hogy az irányelv 6. cikkének (4) bekezdését analóg módon alkalmazzák.

72 Ezen utóbbi rendelkezés szerint, amennyiben a természeti területre gyakorolt hatásoknak az irányelv 6. cikke (3) bekezdésének első mondata szerinti vizsgálatának a kedvezőtlen eredménye ellenére valamely nyomós közérdeken alapuló kényszerítő indokra figyelemmel – ideértve a társadalmi vagy gazdasági jellegű okokat – mégis végre kell hajtani egy tervet vagy projektet, és alternatív megoldás nem áll rendelkezésre, a tagállam minden szükséges kiegyenlítő intézkedést megtesz a Natura 2000 általános egységességének megóvása érdekében (Solvay és társai ítélet, C-182/10, EU:C:2012:82, 72. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

73 Ugyanakkor, amint azt a Bíróság több alkalommal megállapította, az élőhelyirányelv 6. cikkének (4) bekezdését, mint az említett cikk (3) bekezdésének második mondatában előírt engedélyezési kritériumtól eltérő rendelkezést, szigorúan kell értelmezni (Solvay és társai ítélet, C-182/10, EU:C:2012:82, 73. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

74 A jelen ügyben az alternatív megoldásoknak az élőhelyirányelv 6. cikke (4) bekezdésének analóg alkalmazása keretében való vizsgálata tekintetében meg kell állapítani, hogy az alternatíva keresése nem vonatkoztathat el sem a szóban forgó építmény kivitelezése és üzembe helyezése által okozott esetleges károsodásoktól és megzavarástól, sem pedig az építmény esetleges előnyeitől. Az alternatív megoldások vizsgálata tehát azt követeli meg, hogy mérlegeljenek egyrészről a szóban forgó építmény használatának a fenntartása vagy a korlátozása – akár a bezárása, mi több, lebontása – által okozott környezeti következmények, másrészről pedig a megépítéséhez vezető nyomós közérdekek között.

75 Ami az alternatívák vizsgálatának keretében figyelembe vehető intézkedéseket illeti, ideértve az alapügy tárgyét képezőhöz hasonló építmény lebontásának a lehetőségét, meg kell állapítani, hogy ha az ilyen intézkedés olyan károsodás vagy megzavarás kockázatával járna, amely az élőhelyirányelv 6. cikkének (2) bekezdése értelmében jelentős hatást gyakorolhat, az ilyen intézkedés, amint arra a Bizottság a tárgyalás során rámutatott, ellentétes lenne e rendelkezés céljával, és azt nem lehetne az ezen irányelv 6. cikkének (4) bekezdése értelmében vett alternatív megoldásnak tekinteni.

76 Ettől függetlenül – amint azt a főtanácsnok az indítványának a 69. pontjában megállapította – ha az érdekek és a prioritások mérlegelése arra a következtetésre vezet, hogy a már kivitelezett építményt le kell bontani, a lebontási javaslatokat az ezen építmény megépítését érintő eredeti javaslathoz hasonlóan az élőhelyirányelv 6. cikkének (3) bekezdése értelmében „olyan terv[nek] vagy program[nak] [helyesen: projekt[nek]] [kell tekinteni], amely nem kapcsolódik közvetlenül, illetve nem nélkülözhetetlen a természeti terület kezeléséhez, de valószínűleg jelentős hatással lesz arra”, és amelyet az e rendelkezés által megkövetelt vizsgálat alá kell vonni a végrehajtása előtt.

77 Az alternatívák vizsgálata keretében figyelembe vehető intézkedések – ideértve a már kivitelezett építmény lebontását is – gazdasági költségeit illetően, melyekre a kérdést előterjesztő bíróság hivatkozik, meg kell állapítani, ahogy azt a főtanácsnok az indítványának a 70. pontjában szintén tette, hogy az nem rendelkezik az élőhelyirányelv által követett, a természetes élőhelyek, valamint a vadon élő állatok és növények védelmére irányuló céllal azonos jelentőséggel. Az ezen irányelv 6. cikke (4) bekezdésének a szigorú értelmezésére tekintettel, amelyet a jelen ítélet 73. pontja felidéz, nem megengedhető, hogy kizárólag az ilyen intézkedések gazdasági költségei legyenek meghatározóak az alternatív megoldásoknak az e rendelkezés alapján történő kiválasztása tekintetében.

78 A fenti megfontolások alapján a negyedik kérdésre a következőképpen kell válaszolni:

– az élőhelyirányelvet úgy kell értelmezni, hogy amennyiben az érintett területre gyakorolt hatásokat újból vizsgálják azon hibák orvoslása céljából, amelyeket a területnek a KJTT-k jegyzékébe történő felvételét megelőzően elvégzett előzetes értékelést érintően vagy az élőhelyirányelv 6. cikkének (2) bekezdése alapján végzett utólagos vizsgálatot érintően állapítottak meg, jóllehet a terv vagy a projekt már végrehajtásra került, az ilyen vizsgálat keretében végzett ellenőrzés követelményei nem módosíthatók amiatt, hogy az e tervet vagy projektet jóváhagyó határozat közvetlenül végrehajtható volt, az ideiglenes intézkedés iránti kérelmet elutasították, és ezen elutasító határozattal szemben nem állt rendelkezésre jogorvoslati lehetőség. Ezenfelül az említett vizsgálat során figyelembe kell venni az említett 6. cikk (2) bekezdése értelmében jelentős hatás gyakorlására képes károsodásnak vagy megzavarásnak az olyan kockázatát, amely esetlegesen a szóban forgó terv vagy projekt végrehajtásának eredményeképpen merült fel,

– az élőhelyirányelv 6. cikkének (4) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy az alternatív megoldások vizsgálata keretében végzett ellenőrzés követelményei nem módosíthatók amiatt, hogy a tervet vagy a projektet már végrehajtották.

A költségekről

79 Mivel ez az eljárás az alapeljárásban részt vevő felek számára a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő eljárás egy szakaszát képezi, ez a bíróság dönt a költségekről. Az észrevételeknek a Bíróság elé terjesztésével kapcsolatban felmerült költségek, az említett felek költségeinek kivételével, nem téríthetők meg.

A fenti indokok alapján a Bíróság (harmadik tanács) a következőképpen határozott:

1) A természetes élőhelyek, valamint a vadon élő állatok és növények védelméről szóló, 1992. május 21-i 92/43/EGK tanácsi irányelv 6. cikkének (2) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy egy olyan tervet vagy projektet, amely nem kapcsolódik közvetlenül vagy nem szükséges valamely terület kezeléséhez, és amelyet az ezen irányelv 6. cikkének (3) bekezdésében foglalt követelményeknek meg nem felelő tanulmány alapján engedélyeztek azt megelőzően, hogy a szóban forgó területet felvették a közösségi jelentőségű természeti területek jegyzékébe, az illetékes hatóságoknak az e területet érintő hatásaira vonatkozóan utólagos vizsgálatnak kell alávetniük abban az esetben, ha e vizsgálat az egyetlen megfelelő intézkedés annak elkerüléséhez, hogy az említett terv vagy projekt végrehajtása olyan károsodást vagy megzavarást okozzon, amely ezen irányelv céljaira tekintettel jelentős hatást gyakorolhat. A kérdést előterjesztő bíróságnak kell vizsgálnia, hogy ezek a feltételek teljesülnek-e.

2) A 92/43 irányelv 6. cikkének (2) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy abban az esetben, ha olyan körülmények között, mint amelyek az alapügyet jellemzik, szükségesnek bizonyul az olyan terv vagy projekt által az érintett területre gyakorolt hatások utólagos vizsgálata, amelynek a végrehajtását az e területnek a közösségi jelentőségű természeti területek

jegyzékére való felvételét követően kezdték meg, e vizsgálatot az ezen irányelv 6. cikkének (3) bekezdésében foglalt követelményeknek megfelelően kell elvégezni. Az ilyen vizsgálat során figyelembe kell venni minden olyan elemet, amely e felvétel időpontjában fennállt, valamint minden olyan hatást, amely az e tervnek vagy projektnek az említett területen az ezen időpontot követően történő részleges vagy teljes végrehajtása miatt jelentkezett vagy jelentkezhet.

3) **A 92/43 irányelvet úgy kell értelmezni, hogy amennyiben az érintett területre gyakorolt hatásokat újból vizsgálják azon hibák orvoslása céljából, amelyeket az e területnek a közösségi jelentőségű természeti területek jegyzékébe történő felvételét megelőzően elvégzett előzetes értékelést érintően vagy a 92/43 irányelv 6. cikkének (2) bekezdése alapján végzett utólagos vizsgálatot érintően állapítottak meg, jóllehet a terv vagy a projekt már végrehajtásra került, az ilyen vizsgálat keretében végzett ellenőrzés követelményei nem módosíthatók amiatt, hogy az e tervet vagy projektet jóváhagyó határozat közvetlenül végrehajtható volt, az ideiglenes intézkedés iránti kérelmet elutasították, és ezen elutasító határozattal szemben nem állt rendelkezésre jogorvoslati lehetőség. Ezenfelül az említett vizsgálat során figyelembe kell venni az említett 6. cikk (2) bekezdése értelmében jelentős hatás gyakorlására képes károsodásnak vagy megzavarásnak az olyan kockázatát, amely esetlegesen a szóban forgó terv vagy projekt végrehajtásának eredményeképpen merült fel.**

A 92/43 irányelv 6. cikkének (4) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy az alternatív megoldások vizsgálata keretében végzett ellenőrzés követelményei nem módosíthatók amiatt, hogy a tervet vagy a projektet már végrehajtották.

Aláírások